

De Witte Plekken van Pelgrom

Ansje Monkhos

Een omgevingskunstenaar wilde hij liever niet worden genoemd. Toch kun je Karl Iljitsj Pelgrom - bijna 25 jaar lang docent ruimtelijke vormgeving van Academie Minerva - de grondlegger noemen van wat vanaf de jaren tachtig uit zou groeien tot een beeldenpark met meer dan honderd kunstwerken in het veenkoloniale landschap van Groningen en Drenthe.

P Kunst geïntegreerd in het landschap, wel te verstaan. Want Pelgrom (1928-1994) was het die in 1972 samen met zijn oud-studenten van Minerva Ger de Wilde en Bram van der Lyke plannen ontwikkelde om beeldende kunst te integreren in de (bebouwde) omgeving in Oost-Groningen. Geen beelden op sokkels maar functionele kunst, totstandgekomen in samspraak met de bewoners. Een speelplaats bij een school, een jachthaven, want: *'Meer en meer wordt duidelijk dat de beeldend kunstenaar als specialist, op gelijke voet met architect, constructeur en wetenschapper, zijn bijdrage kan leveren aan de verbetering van het woon- en leefklimaat'*, aldus Pelgrom. Geen autonoom kunstwerk maar een inbreng van de kunstenaar in het totaalconcept. Een jaar eerder, in november 1971, had beeldhouwer/ontwerper Pelgrom een brief gestuurd aan het dagelijkse bestuur van de Streekraad Oost-Groningen. *'Al enige tijd loop ik met een plan rond dat ik graag onder uw aandacht wil brengen. Nu de Streekraad de leefbaarheid in Oost-Groningen op alle terreinen wil aanpakken, heeft het mijns inziens ook zin zeer veel aandacht te schenken aan de wijze waarop de directe woonomgeving wordt verfraaid. Kunstenaars zitten vaak boordeval ideeën en plannen, maar zien geen kans er in het huidige bestel ook iets mee te doen. Wel begrijpend dat deze verbetering aan het woon- en leefklimaat op enigerlei wijze ook gefinancierd zou moeten worden, was het vooral de laatste alinea uit Pelgroms brief waarbij de Streekraad even rechtop ging zitten. 'Dit plan hoeft niet kostbaar te zijn. De meeste kunstenaars leven van de contra-prestatie (aanvullende arbeidsvoorziening beeldende kunstenaars en voorloper van de BKR), waarvan een deel ten laste komt van de gemeente waarin zij wonen. Mijn gedachten gaan uit naar een pot waarin bijvoorbeeld iedere gemeente jaarlijks een bijdrage stort, overeenkomstig het aantal inwoners (een gulden per inwoner)'. De Streekraad, onder aanvoering van Joop Visser (die nationale bekendheid verwierf als de zanger Jaap Fischer) zag hier wel muziek in, want de creativiteit waar toch al voor werd betaald, zou ten goede komen aan een grotere groep. Ook het materiaal zou niet in de papieren lopen, want er zou worden gewerkt met afvalhout van gemeentelijke bouwprojecten. Het antwoord liet dan ook niet lang op zich wachten en zij schreven Pelgrom terug dat het de Streekraad *'de moeite waard leek de concrete mogelijkheden van het plan te onderzoeken'*.*

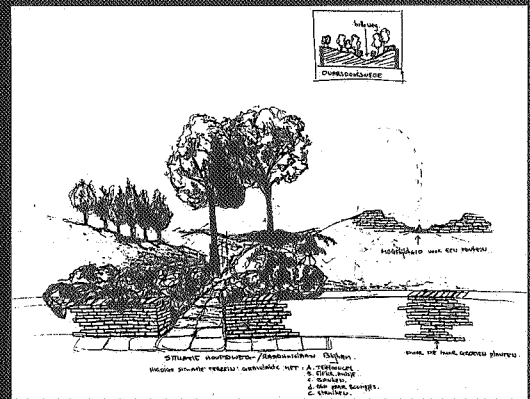
WERK GROEP

De ambtelijke molen werkte verbaasd snel, want al op 15 februari 1972 ging er een nota uit naar het toenmalige Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk met een verzoek om subsidie. Gevraagd werd een

bedrag van vijftienduizend gulden, dat zou worden besteed aan een enkel project met een ruimtelijke omvang van een hectare. In een gesprek met CRM in maart van dat jaar werd dit plan bijgesteld: niet een groot project per jaar, maar een inventarisatie van 'witte plekken' waar de kunstenaar dan samen met de bewoners zijn creativiteit op los zou laten. Alle zeventien Streekraadgemeenten zouden ervoor in aanmerking komen. Nadat in mei 1972 de Werkgroep Integratie Kunst en Samenleving (IKS) was opgericht, bevestigde het ministerie dat er 110.000 gulden beschikbaar werd gesteld voor de inventarisatie van de twintig witte plekken. Het grootste deel moest echter opgaan aan het maken van ontwerpen. Daarvoor was vijfduizend gulden per ontwerp beschikbaar. De uitvoering kwam voor rekening van de gemeente. De werkgroep IKS bepaalde dat de kunstenaar voor het voorontwerp tussen de driehonderd en vijfhonderd gulden zou krijgen en vijftigduizend gulden voor het definitieve ontwerp. Geheel in tegenstelling tot de vliegende start van het Witte Plekken Plan was de praktijk. Aan witte plekken geen gebrek: in Oude Pekela onder meer de Feike de Clockstraat, Veemstede, een voormalige boerderij waar een nieuwbouwwijkje omheen was gebouwd, de omgeving Boekenkist; in Nieuweschans het terrein rond het gemeenschapscentrum, een kleuterschool net als in Termunten, waar ook de aankleding van de jachthaven ter hand zou worden genomen, in Muntendam de ruimte rond het dorpsshuis, in Finsterwolde de Verzetsbuurt, schoolpleinen in Winschoten evenals in Midwolda, de Gedempte Oude Sluizen in Scheemda, weer een school, nu in Eexta, speelplaatsen in Veendam, Scheemda en Meeden, Veelerveen, Vriescheloo en Rhederbrug en tot slot de aankleding van de Beerster Plas.

AKELIGE MENTALITEIT

Echter, ook aan problemen geen gebrek. Pelgrom, die zelf het ontwerp maakte voor onder meer een beschutte plek met muurtjes bij een school in Winschoten, zegt hierover in een interview met Agnes van Leeuwen en Otto Krol in 1974 ter gelegenheid van een tentoonstelling in De Klinker: *'Zo'n speelplaats is helemaal niet iets revolutionairs, ik had eigenlijk het hele terrein willen aanpakken, maar als men je zo'n opdracht geeft, verwachten ze dat je een beeldje of zoiets maakt voor op het gazon waar dan niemand bij mag komen. Je krijgt te maken met een akelige mentaliteit van*

Ontwerp in Blijham

